

бухгалтерський облік отримує вхідну інформацію щодо обсягу здійснених поставок матеріальних цінностей та суми проведених та нарахованих за них платежів, накопичує її, обробляє, узагальнює з відображенням у первинних документах, реєстрах обліку, фінансовій звітності. Таку інформацію бухгалтерського обліку використовує управлінський персонал, який повинен приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо процесу постачання. Таким чином, бухгалтерський облік повинен надавати корисну, своєчасну, повну, достовірну вихідну інформацію.

Список використаних джерел:

1. Камінська Т. Г. Облік процесу придбання як етапу кругообороту капіталу. URL: <http://elibrary.nubip.edu.ua/14031/1/Kaminska6.pdf>.
2. Саванчук Т.М. Інформаційне забезпечення управління процесом постачання в аграрних підприємствах. Причорноморські економічні студії. Випуск 15. 2017. С.115-120
3. Подмешальська Ю. В., В. Корнієнко Д.В. Облік розрахунків з постачальниками за видами економічної діяльності. Агросвіт. № 24.2021. С.58-64
4. Мокієнко Т.В. Придбання товарно-матеріальних цінностей : завдання обліку та документальне забезпечення. Ефективна економіка.2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=4581>

**Маренич Т.Г., д-р екон. наук, професор
Державний біотехнологічний університет, Україна**

Обліково-інформаційне забезпечення інноваційної діяльності підприємств: стан та проблеми

В сучасних умовах економічне благополуччя будь-якої держави все частіше пов'язується з рівнем інноваційної активності, наявністю конкурентних переваг в сфері технологій суб'єктів господарювання. Досвід розвинутих країн та країн, які динамічно розвиваються підтверджує необхідність та ефективність переходу на інноваційну модель економічного зростання. Тому інноваційна діяльність є одним з важливих факторів розвитку підприємств, що сприяє досягненню їх стратегічних цілей діяльності. Впровадження інновацій на рівні суб'єктів господарювання здатне забезпечити конкурентні переваги України на міжнародній арені.

Метою інноваційної діяльності підприємств різних галузей є отримання прибутку та досягнення стабільного становища на ринку, посилення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання за рахунок випуску продукції вищої якості й застосування прогресивних техніки та технологій. Це дає змогу досягнути сталої діяльності та подальшого розвитку підприємств, просування на світовий ринок їх продукції й отримання в майбутньому економічного ефекту, а також переходу до використання енергозберігаючих

технологій виробництва, що гарантуватиме задоволення потреб суспільства в збереженні природного навколишнього середовища.

Загострення конкуренції на ринку, забезпечення конкурентоспроможності підприємств, зростання вимог споживачів загалом вимагає впровадження інновацій. Інноваційні процеси на підприємствах сприяють збільшенню обсягу виробництва, оптимізації витрат, підвищенню продуктивності праці, якості продукції, посиленню позицій суб'єктів господарювання на ринку тощо. Слід зазначити, що підприємства наукомістких галузей, на відміну від традиційних, орієнтуються на повний цикл, що включає стадію НДДКР і виробництво нових продуктів і послуг. Інновації пов'язують різні за характером і методами управлінську діяльність: науку, виробництво, інвестиції, збут. Проте багато вітчизняних підприємств в силу різних причин дотримуються «консервативного» підходу до свого розвитку: зберігають існуючі структури підприємства, технології виробництва; використовують застарілу техніку, низькоурожайні сорти тощо. Тільки перебудова підприємств на інноваційній основі подолає відсталість вітчизняних галузей економіки від провідних країн Заходу.

Інноваційна діяльність – це всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні кроки, які фактично або мають на меті призвести до впровадження інновацій. Деякі інноваційні заходи самі по собі є інноваційними, інші не є новими видами діяльності, але необхідні для впровадження інновацій. До інноваційної діяльності належать також науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, які безпосередньо не пов'язані з розробкою конкретної інновації [1].

Поняття «інновація» означає: нову ідею, метод або пристрій; впровадження чогось нового [2]. Загальною рисою інновації є те, що вона повинна бути впроваджена. Новий або вдосконалений продукт впроваджується, коли він виводиться на ринок. Нові процеси, методи маркетингу чи організаційні методи впроваджуються, коли вони фактично застосовуються в діяльності фірми. Інноваційна діяльність значно відрізняється за своїм характером від фірми до фірми. Деякі фірми беруть участь у чітко визначених інноваційних проектах, таких як розробка та впровадження нового продукту, тоді як інші переважно постійно вдосконалюють свою продукцію, процеси та операції. Обидва типи фірм можуть бути інноваційними: інновація може полягати у впровадженні однієї значної зміни або серії менших поступових змін, які разом складають значну зміну [1].

Наразі існують певні проблеми, що гальмують розвиток інноваційної діяльності в нашій державі. Серед них – недостатній рівень інформаційного забезпечення інноваційних процесів, оскільки від забезпечення менеджменту підприємств необхідною інформацією залежить прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо організації і розвитку фінансово-господарської діяльності, в тому числі інноваційної. Належне обліково-інформаційне забезпечення повинно сприяти розширенню можливостей формування та використання їхнього інноваційного потенціалу. На порядок обліку інноваційної діяльності впливає її кінцевий етап, тобто результат, який може бути трьох

видів: впровадження нової інновації (хоча не обов'язково комерційно успішний); триває робота, результатом якої ще не є впровадження нововведення; залишені перед впровадженням нововведення [3].

Система обліково-інформаційного забезпечення процесу створення та використання інновацій на підприємствах у фінансовому обліку на сьогодні має ряд особливостей та недоліків: в діючих нормативно-правових актах щодо бухгалтерського обліку не ідентифікуються об'єкти інноваційної діяльності та не представлено їх методику обліку; первинна документація не передбачена для реєстрації інноваційних витрат та їх результатів; об'єкти обліку інноваційної діяльності не забезпечені окремими відповідними рахунками бухгалтерського обліку з типового плану рахунків; облікова інформація про інноваційні об'єкти формується з використанням загальних рахунків (субрахунків) без відображення специфіки інноваційних процесів; майже на всіх підприємствах не розроблено реєстри та форми звітності управлінського обліку, за допомогою яких можливо накопичувати деталізовану та систематизовану інформацію для управління інноваціями та відслідковувати економічні показники інноваційної діяльності; у фінансовій звітності відсутні статті, що відображають доходи, витрати та результати інноваційної діяльності підприємства; примітки до фінансової звітності не містять вимог щодо розкриття інформації про інноваційну діяльність. Також не затверджено окремих методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку витрат інноваційної діяльності, що могло б полегшити оцінку та методику обліку інноваційних процесів. Зокрема це пояснюється відсутністю такого виду діяльності для відображення операцій щодо руху активів, зобов'язань, витрат, доходів та фінансових результатів в бухгалтерському обліку. Так, в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» представлено визначення звичайної, інвестиційної, операційної, основної та фінансової діяльності.

В Законі України «Про інноваційну діяльність» дається визначення інноваційної діяльності, інновацій, зазначено об'єкти інноваційної діяльності тощо. Внаслідок багатогранності та різноманітності кожен об'єкт інноваційної діяльності має свої особливості обліку. Тому для достовірного та повного облікового відображення необхідно чітко сформулювати об'єкти обліку інноваційної діяльності. У фаховій літературі існують різні підходи до розуміння об'єктів обліку інноваційної діяльності [4]. Так, Столярчук Н.М. вважає, що основними об'єктами обліку інноваційної діяльності є: кошториси на її створення; витрати на інвестиції та нові технології; інноваційна продукція; процеси комерційного використання продукції (чи її застосування для подальшої інноваційної діяльності) [5]. Витрати на інноваційні процеси можуть носити: капітальний характер та бути пов'язані з впровадженням нових типів виробництв, нових технологій, виробничого обладнання, технічним переозброєнням виробництва, переоснащенням устаткування, придбанням та впровадженням авторських прав, об'єктів інтелектуальної власності; поточний характер та бути пов'язані з операційною діяльністю, у ході якої створюються безпосередньо інноваційні продукти та інноваційна продукція.

Питання формування інформації в бухгалтерському обліку та у звітності для забезпечення управління інноваційною діяльністю розглядалися багатьма вченими. Для вирішення проблеми відображення, систематизації інформації та формування у звітності показників щодо витрат інноваційної діяльності підприємств вчені пропонують відкривати субрахунки першого та другого порядку, аналітичні рахунки до рахунків 15 «Капітальні інвестиції», 23 «Виробництво», 39 «Витрати майбутніх періодів», 92 «Адміністративні витрати», 90 «Собівартість реалізації», 94 «Інші витрати операційної діяльності», 97 «Інші витрати», в залежності від обраної облікової політики, а також нові рахунки (99 «Витрати інноваційної діяльності») та ін. [6–8].

Аналогічна ситуація і з обліком доходів від інновацій. Доходи від інновацій, що пов'язані з операційною діяльністю, на думку багатьох науковців, слід обліковувати на рахунку 71 «Інший операційний дохід», а всі інші – на рахунку 74 «Інші доходи» з відкриттям відповідних субрахунків або аналітичних рахунків. Для визначення фінансового результату рекомендують використовувати субрахунки другого порядку до 791 «Результат операційної діяльності» або 793 «Результат іншої діяльності».

У міжнародних стандартах фінансової звітності порядку відображення витрат, доходів і фінансового результату від здійснення інноваційної діяльності прсвячено декілька стандартів. Проте, як зазначає Ісаншина Г.Ю., міжнародні стандарти фінансової звітності не передбачають виділення результатів інновацій, як не визначають і не використовують власне поняття «інновація». Це пов'язано, зокрема, з суттєвим ускладненням під час визначення сфер інноваційної діяльності, з важливістю збереження комерційної таємниці під час проведення перспективних розробок і досліджень, а також із широким охопленням інноваціями всіх видів і напрямів фінансово-господарської діяльності підприємств [9, с. 197]. Автор стверджують, що згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності пріоритетним є відображення інноваційних витрат як нематеріальних активів підприємства. Саме через це частка нематеріальних активів у валюті балансу підприємств країн ЄС становить близько 20%, а у звітності вітчизняних промислових підприємств – менше 1% валюти балансу.

Для отримання інформації про обсяг витрат інноваційної діяльності, а також з метою розширення її аналітичності Черешнюк О.М. пропонує реєстри аналітичного обліку: Відомість аналітичного обліку витрат інноваційної діяльності на етапі дослідження, Відомість аналітичного обліку витрат інноваційної діяльності на етапі інвестування, Відомість аналітичного обліку витрат інноваційної діяльності на етапі впровадження. Для узагальнення таких витрат та зіставлення їх із плановими показниками доцільно формувати Зведену відомість обліку витрат інноваційної діяльності [10, с. 11]. Також цим автором запропоновано доповнити перелік статей у Примітках до річної фінансової звітності основними даними про її результати. Зокрема, у Примітках до річної фінансової звітності слід виокремити інформацію про збільшення основних засобів та нематеріальних активів у результаті інноваційної діяльності, капітальні інвестиції в об'єкти інноваційного призначення і загальні витрати на

інновації з деталізацією на технічні, технологічні, управлінські й маркетингові проекти. Зважаючи на інформаційні потреби зацікавлених сторін у відкритості й прозорості інформації про інноваційну діяльність та відсутність рекомендацій на законодавчому рівні щодо переліку основних показників, які слід наводити у додаткових звітних формах, запропоновано вченим в інтегрованій звітності підприємства відображати блок «Інноваційна діяльність» [10, с. 12].

Органами державної статистики передбачається ряд форм статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств. У цих звітах наводиться інформація про витрати на технологічні інновації, джерела їх фінансування, обсяг реалізованої продукції, кількість впроваджених інноваційних видів продукції, результати інноваційної діяльності та ін. Проте складання цих форм за даними бухгалтерського обліку є проблематичним. Тому постає завдання взаємоузгодження методики відображення в обліку інноваційної діяльності та її результатів і даних статистичної звітності, що буде сприяти зменшенню витрат часу на формування відповідної інформації.

Отже, одним із факторів, що гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств, є недостатнє обліково-інформаційне забезпечення інноваційних процесів. Дослідження показали, що така система забезпечення інноваційної діяльності обліковою інформацією на нормативному рівні не створена, а у більшості підприємств відсутня. Це вимагає здійснити ряд заходів як законодавчого, так і організаційного характеру на рівні підприємств з метою формування повної, достовірної інформації про інноваційну діяльність та її результати.

Список використаних джерел:

1. Glossary: Innovation activity. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Innovation_activity (дата звернення: 19.10.2022);
2. Innovation. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/innovation> (дата звернення: 19.10.2022);
3. Innovation activities. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6863> (дата звернення: 19.10.2022);
4. Пальчук О.В., Гай О.М. Проблеми ідентифікації об'єктів облікового забезпечення інноваційної діяльності. *Бізнес-навігатор: Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2021. Вип. 1 (62). С. 130–135. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2021/62_2021/24.pdf (дата звернення: 19.10.2022);
5. Столярчук Н.М. Облік комерційного використання інноваційної продукції. *Облік і фінанси*. 2015. № 3 (69). С. 55–61;
6. Грибовська Ю.М. Облік витрат на інновації: сучасний стан та перспективи розвитку. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. Вип. 23. С. 612–617. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/120.pdf> (дата звернення: 19.10.2022);
7. Коваль Л.В. Облік інноваційної діяльності. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 3. С. 117–131. <http://efm.vsau.org/storage/articles/November2019/YyQmZNXnYWaybwJFM7nC.pdf> (дата звернення: 19.10.2022);
8. Шинкаренко А. В., Костенко В. Г. Інформаційне забезпечення та облікове відображення інноваційної діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 244–249. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1155607.pdf> (дата

звернення: 19.10.2022); 9. Ісаншина Г.Ю. Розвиток системи інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю промислового підприємства. Науковий Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2016. № 1 (19E). С. 194–199. URL: [http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/№1\(19E\)_2016/article/28.pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/№1(19E)_2016/article/28.pdf) (дата звернення: 19.10.2022); 10. Черешнюк О.М. Облік та аналіз інноваційної діяльності на підприємствах цукрової промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Черешнюк Оксана Михайлівна; Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2015. 20 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/765/1/avtoreferat-vse.pdf> (дата звернення: 19.10.2022).

**Нестеренко І.В., канд екон. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет, Україна**

Облікове забезпечення інноваційної діяльності підприємств біоіндустрії

На сучасному етапі розвитку біотехнологічного сектору впровадження інновацій пов'язано, насамперед, з використанням нових методів та технологій в процесі екологічного виробництва й просування органічної продукції. В основі принципів біоекономіки лежать чотири фундаментальні основи: ресурсно-відновлювальне виробництво; генна технологія та інженерія; практична біокластерна орієнтація; дослідницько-наукова інтеграція [1]. Слід зазначити, що біокластер представляє собою мережу пов'язаних та інтегрованих виробництв агропромислового комплексу, які створені для забезпечення повного циклу переробки сировини і відходів виробництва на засадах біокластерної орієнтації. Мережа екологічно-орієнтованих виробничо-переробних підприємств (біокластерів) є основою біоіндустрії України. Саме вони виготовляють органічну продукцію, використовують відходи виробництва та його побічну продукцію, застосовують «зелені» технології, що дозволяє на високому інноваційно-технологічному рівні розвинути інфраструктуру та забезпечити ефективний соціально-економічний розвиток, як окремого регіону так і країни в цілому, не порушуючи при цьому біобаланс та дотримуючись принципів біобезпеки. Світова практика господарювання орієнтується на високий рівень впровадження таких біокластерів, оскільки в майбутньому така система дозволить значно підвищити рівень рентабельності еколого-орієнтованих підприємств, що вимагає формування відповідної нормативно-законодавчої бази та обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційною діяльністю підприємств біоіндустрії.

Інструментом реалізації стратегії розвитку біоіндустрії слугує програмно-цільове регулювання за допомогою розроблення довгострокової, середньострокових та короткострокових програм розвитку держави, її регіонів, адміністративно-територіальних одиниць, інноваційно-інвестиційних проектів, що реалізуються в системі державного управління. Необхідним елементом процесу розроблення й реалізації стратегії розвитку біовиробництв України є